

Lasten seksuaalisuus ja kehotunnekasvatus:

Miten kohdata ennakkoluuloja, perinteisiä väärinkäsityksiä ja virheuskomuksia?

Usein kohtaamme ennakkoluuloja, uskomuksia ja väärää tietoakin lasten kehotunnekasvatusta ja seksuaalisuutta kohtaan. Myös puhdasta tietämättömyyttä on paljon. Tuntemattomaan asiaan kohdistuu aina varovaisuutta. Se on luonnollista, sillä lasten seksuaalisuudesta ei ole aiemmin juuri puhuttu, koska ei ole tiedetty, mitä se on ja onko sitä. Aiheen ollessa salamyhkäinen ja puhumaton, siitä liikkuu helposti huhuja tai uskomuksia. Tutkittua tietoa kuitenkin on ja varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa on perusteltu kehotunnekasvatuksen tai seksuaalikasvatuksen tärkeys pienestä lapsesta alkaen.

Tässä yleisimpiä väärinkäsityksiä ja virheuskomuksia, joita edelleen monet kantavat tai kohtaavat. Mukana myös varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen ammattilaisten selityksiä näistä asioista, Väestöliiton kehotunnekasvattaja (10 op) -koulutuksesta 2021.

Väärinkäsitykset

”Lapselle pitää vastata vain, jos hän kysyy ja vain siihen, mitä hän kysyy.”

- Toimisitko tämän ohjeen mukaan puhuessasi esim. erilaisista tunteista, matematiikasta tai historiasta? Tai siitä, miten turvallisesti liikutaan liikenteessä? Lapsi ei voi kysyä asioita, joita hän ei tiedä.
- Lapsella on oikeus ikätasoiseen tietoon. Tämä oikeus koskee myös ikätasoisesta seksuaalisuutta. Oikeaa tietoa tulee olla ilman, että lapsen täytyy sitä erikseen pyytää. Monet kirjat tarjoavat suunnitellun ja kokonaisvaltaisen tavan puhua lapselle. Sensitiivinen kasvattaja huomioi sanallisten aloitteiden lisäksi sanattomat aloitteet.
- Seksuaalisuus on onneksi nykyään jo normaali sana, eikä sitä hävetä käyttää. Meidän aikuisten velvollisuus on kertoa lapselle ja nuorelle ikään sopivalla tavalla seksuaalisuudesta eli ihmisen kehosta, oikeuksista ja koskettamisen säännöistä. Näitä taitoja kaikki tarvitsevat. Nämä asiat ovat myös varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa.
- Osa lapsista ei koskaan kysy, nämä lapset jäisivät ilman tietoa. Aikuisten vastuulla on antaa tietoa ja ottaa kehotunnekasvatuksen aiheet puheeksi ikätasoisesti lasten kanssa.

- Emme voi odottaa, että lapsi kysyy. Entä jos hän ei kysykään? Lapsi on voinut aiemmin yrittää kysyä aikuiselta ja saanut vastaukseksi ehkä hiljaisuuden, hyssyttelyn, kiellon, kauhistelun tai hämmentymisen. Sellainen lapsi vaikenee ehkä loppuiäksi näistä aiheista.
- Mitä avoimemmin puhumme jo päiväkotikäiselle lapselle, joka itsekin on avoin, sitä helpompi on puhua myös nuorten kanssa. Pienet lapset pohtivat mielellään läheisen aikuisen kanssa omaan elämään liittyviä asioita.
- Tiedon saanti ei saa olla lapsen vastuulla. Kaikilla lapsilla on oikeus ikätasoiseen tietoon seksuaalisuudesta, kehosta ja oikeuksista. Ikätasaisen tiedon antaminen sisältyy jo Lapsen oikeuksien sopimukseenkin.
- Ota avuksi esimerkiksi [Tue lapsen kehitystä juliste](#). Siitä näet millaisia asioita lapsen kehityksen keskiössä on milloinkin ja mistä asioista lapset ovat kiinnostuneita.

”Seksuaalisuus on henkilökohtainen asia, ei siitä voi opettaa yleisesti.”

- Seksuaalisuudesta opettaminen tarkoittaa esimerkiksi kehonosien nimeämistä, toisen ihmisen kunnioittamista, rajojen asettamista tai sosiaalisten normien opettelua. Se on aivan tavallista terveys- ja hyvinvointitietoa.
- Lapset eivät tiedä omista oikeuksistaan, toisen kunnioittamisesta, oman tai toisen kehon koskemattomuudesta, eivätkä turvataidoista. Siksi niistä on tärkeää opettaa lapsille jo varhaisessa iässä. Kehotunnekasvatus on tutkimuksiin perustuvaa yleistä terveystietoa, jota voi ja tulee avoimesti opettaa kaikille lapsille.
- Seksuaalisuus yhdistää kaikkia ihmisiä. Se on kaikilla omanlainen ja yksityinen. On myös paljon yleisiä ja yhteisiä asioita, joista voidaan ja pitääkin opettaa, kuten kehonosat, tunteet, omat rajat, toisen rajat, avun pyytäminen aikuiselta tai moninaisuus.
- Seksuaalisuus alkaa heti syntymästä ja siihen kuuluu paljon eri asioita. Kerro kysyjälle tarkemmin kasvatuksen sisällöistä, jotta hän saisi käsityksen, mistä kaikesta lapsen seksuaalisuudesta puhuttaessa on kyse. Anna linkki Väestöliiton sivustolle. Ohjaavia ja tukevia asiakirjoja löytyy myös jo paljon. Yhteinen tavoite kaikilla lapsista huolehtivilla on se, että heidän lapsensa saa kasvaa ja kehittyä turvassa ja että hänestä kasvaa hyvän itsetunnon omaava aikuinen, jolla on taitoa käsitellä mm. vaikeita tunteita ja selviytyä mahdollisista vastoinkäymisistä tai uhkaavista tilanteista, joita elämä voi eteen tuoda. Nämä asiat ovat kehotunnekasvatuksen keskiössä.

”Seksuaalisuus alkaa vasta nuoruudessa.”

- Ihminen on seksuaalinen jo syntyessään, mutta seksuaalisuus tarkoittaa eri ikäisillä hyvin eri asioita.

- Lapsuuden uteliaan, leikkisän, omasta kehosta nauttivan ja läheisyyteen luottavan seksuaalisuuden selittäminen auttaa ymmärtämään, että sitä pitää tukea ja suojata pienestä pitäen.
- Seksuaalisuus on osa ihmisen elämää koko elämän ajan. Se muuttuu muotoaan iän ja kehitysvaiheen mukaan. Seksuaalisuus ei ole sama, kuin seksi tai seksuaalinen suuntautuminen.
- Selvennä kysyjälle, mitä kaikkea ikä- ja kehitystasoiseen seksuaalisuuteen sisältyy.
- Kehotunnekasvatus on sisällöltään erilaista, kuin nuoruuden ja aikuisuuden seksuaalikasvatus. Sisällöt muuttuvat ja tiedon tarkkuus lisääntyy lapsen kasvaessa.

Huolet

”Lapsen viattomuus rikkoutuu tiedosta.”

- Lapsen viattomuus on osa lapsen ikätasoisesta seksuaalisuudesta. Lapselle ei ole tarkoitus antaa tietoa, joka ei ole ikä- tai kehitystasoisista. Kehotunnekasvatuksella pyritään suojelemaan lasta ei-ikätasoiselta tiedolta, kuten aikuisille suunnatun median sisällöiltä tai esimerkiksi vahingoittavilta asenteilta tai virheelliseltä tiedolta.
- Seksuaalisuus on läsnä lapsen elämässä ja kiinnostaa lasta ja hänellä on oikeus saada tietoa siitäkin, turvallisilta aikuisilta. Lapsi saa tietoa monista lähteistä ympäristöstään. Luotettavin ja turvallisin tieto tulee omilta lähiaikuisilta. Jos se kielletään, lapsi saattaa hakea tietoa huonoista tietolähteistä.
- Asioista puhuminen luo turvaa lapselle uusissa ja hämmentävissä tilanteissa, joita mahdollisesti tulee vastaan. Tällaisia voivat olla monet puheet, pelottavat videot tai kuvat, joita joku toinen lapsi tai aikuinen hänelle näyttää. Kun asioista on puhuttu, lapsi ei ehkä lamaannu tai pelästy oudossa tilanteessa, vaan tunnistaa puhutun aiheen. Silloin hän ehkä kertoo tilanteesta helpommin luotettavalle aikuiselle, jonka kanssa asioista on jo puhuttu.
- Aikusten puhumattomuus saattaa johtaa siihen, että lapset hakevat tarvitsemaansa tietoa lopulta muista, ehkä huonommista lähteistä.
- Kehotunnekasvatus sisältää tietoa, joka vahvistaa lapsen myönteistä kehonkuvaa, elämän hallintaa ja pärjäämistä ihmissuhteissa. Oikeuksia opettamalla lapsi voimaantuu. Oikea tieto ei ole pelottelua eikä sisällä lasta traumatisoivia asioita.
- Tietäminen on lähtökohtaisesti parempi kuin tietämättömyys. Jos ei tiedä, alkaa arvailla ja olettaa. Eikä aina erota väärää tietoa oikeasta. Tiedon pitää aina olla lapsen tasolla ja sellaista, joka ei pelota lasta.

”Tieto saa lapsen tekemään aikuisten seksuaalisuuteen kuuluvia tekoja.”

- Lapset eivät halua tehdä sellaisia tekoja, jotka eivät kuulu vielä heidän kehitystehtäviinsä ja kiinnostuksen kohteisiinsa.
- Lapset voivat kyllä leikeissään, puheissaan tai piirroksissaan toistaa tai leikkiä aikuisten maailmasta havainnoimiaan ilmiöitä. Lapset myös kysyvät kaikesta, joka heitä on jäänyt mietityttämään.
- Kaikki lasten kysymykset ansaitsevat asiallisen vastauksen, eikä koskaan paheksuntaa. Jos lapsi on jo kohdannut jotain, jota hän miettii, hän tarvitsee tukea ja selityksiä.
- Ikätasoiset, turvalliset mutta avoimet vastaukset rauhoittavat lasta. Lasta ei pidä kieltää puhumasta ja kertomasta jos hän on jotain nähnyt tai kohdannut. Kannattaa ylläpitää rauhoittava ja avoin puheyhteys lapsen ymmärtämällä tasolla.

”Lasten pitää saada olla lapsia, niin kauan kuin mahdollista. Ympäristössä on jo liikaa seksuaalisuutta näkyvillä. Ei enempää tietoa, se vain kuormittaa liikaa lapsia.”

- Seksuaalikasvatuksessa tiedon laatu on tärkeämpi raja, kuin määrä. Lapsen tasoista tietoa voi antaa, etenkin jos se lasta kiinnostaa. Ellei kiinnosta, se menee häneltä ohi, mutta ei varmasti haittaa, sillä asiallinen tieto ei sisällä mitään pelottavaa tai ahdistavaa.
- Oleellista on, että pitäydytään lapsuuden seksuaalisuudessa, eikä aleta selittää aikuisseksuaalisuuden asioita lapsille aikuisen tasolla.
- Lapsille voi puhua paljon yksinkertaisista ja asiallisista kehon osien nimistä. Lapselle voi antaa yksinkertaisia selityksiä hänen kuulemilleen sanoille. Voi puhua vauvan kodista, synnytyskanavasta ja vauvan siemenistä, miten vauva joutuu vatsaan, turvataidoista, tunnetaidoista, vapaaehtoisuudesta, rajoista, toisen kunnioittamisesta ja itsetunnosta. Ikätasoinen tieto on lapsen oikeus. Siksi on tärkeää, että lapsuuden seksuaalisuudesta on tietoa, malleja, koulutusta, materiaaleja ja selkeät ohjeet. Tätä asiaa ei tunneta.
- Raja menee siinä, ettei lapselle näytetä yksityiskohtia aikuisten seksuaalisista toiminnoista. Tämä tarkoittaa myös sitä, ettei lasten kuulu muutenkaan joutua todistamaan aikuisten seksielämää, eikä tietenkään pornoa.
- Lapset saavat ympäristöstään ja toisilta lapsilta paljon tietoa seksuaalisuudesta. Joskus se on ikätasoista ja joskus ei. Suojellaan lapsia aikuisille tarkoitetuilta mediasisällöiltä ja puheilta. Kun lapsilla on lasten tasoisesti kerrottua tietoa siitä, millaisista asioista he voivat kieltäytyä ja kokemus, että kaikesta näkemästään ja kokemastaan voi jutella turvallisten aikuisten kanssa aikuisen hermostumatta, se suojelee lasta.

”Seksuaalikasvatus altistaa lapsen seksuaaliselle hyväksikäytölle.”

- Altistaako liikennekasvatus liikenneonnettomuuksille? Taitoja on harjoiteltava, että osataan toimia siten, että onnettomuuksia ja ikäviä tilanteita huomaisi, tai ei syntyisi tai niissä osaisi toimia paremmin.
- Liikenteessäkin vastuu turvallisuudesta ei siirry lapsille, vaikka heille opetetaan turvataitoja. Sama koskee ihmissuhteita. Turvataitoja on hyvä osata, mutta vastuu lapsen suojelusta ja turvallisuudesta on silti aina aikuisella.
- Seksuaalikasvatus päinvastoin suojaa lasta seksuaaliselta hyväksikäytöltä, koska se antaa lapselle työkaluja määrittellä omat rajansa ja tunnistaa oikeutensa sekä sanoja puhua kehon kaikista paikoista.
- Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että seksuaaliväkivaltaa ennaltaehkäisevä opetus, kuten turvataitokasvatus, ei ole aiheuttanut pienilläkään lapsilla kielteisiä psyykkisiä vaikutuksia, kuten pelkoja tai ahdistusta. Seksuaalikasvatus ja sen tuoma tieto nimenomaan suojelee lasta. Puhumattomuus taas suojelee aikuisia.
- Tutkimusten mukaan lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja häirintää kannattaa ehkäistä kaikilla tasoilla: sekä tietoa lisäämällä lapsilla, huoltajilla ja ammattilaisilla, että lainsäädännön ja hoidon keinoin.
- Kehotunnekasvatuksella pyritään siihen, että lapsi voisi tunnistaa tilanteita, jotka ovat hänelle haitallisia. Lapsi oppii, että hänellä on oikeus lähteä pois tilanteesta, joka ei tunnu hyvältä, ja turvalliselle aikuiselle voi aina kertoa asiasta kuin asiasta.
- Asiallinen tieto lapsen ikätasolle sopivin sanoin kerrottuna, taito ja kannustava asenne, antaa hänelle itseluottamusta ja vahvuutta puolustaa itseään ja toisia.
- Lapset voimaantuvat. He tajuavat, että he osaavat toimia, eivätkä he ole täysin avuttomia isoja aikuisiakaan vastaan tai isompia lapsia. Heille on opetettu oikeuksia, että heidän ei tarvitse sietää kaikenlaista kohtelua tai katsoa pelottavia juttuja ym. He saavat itseään puolustaessaan olla myös epäkohteliaita ja vaikka tarvittaessa potkia ja huutaa.

Tietämättömyys

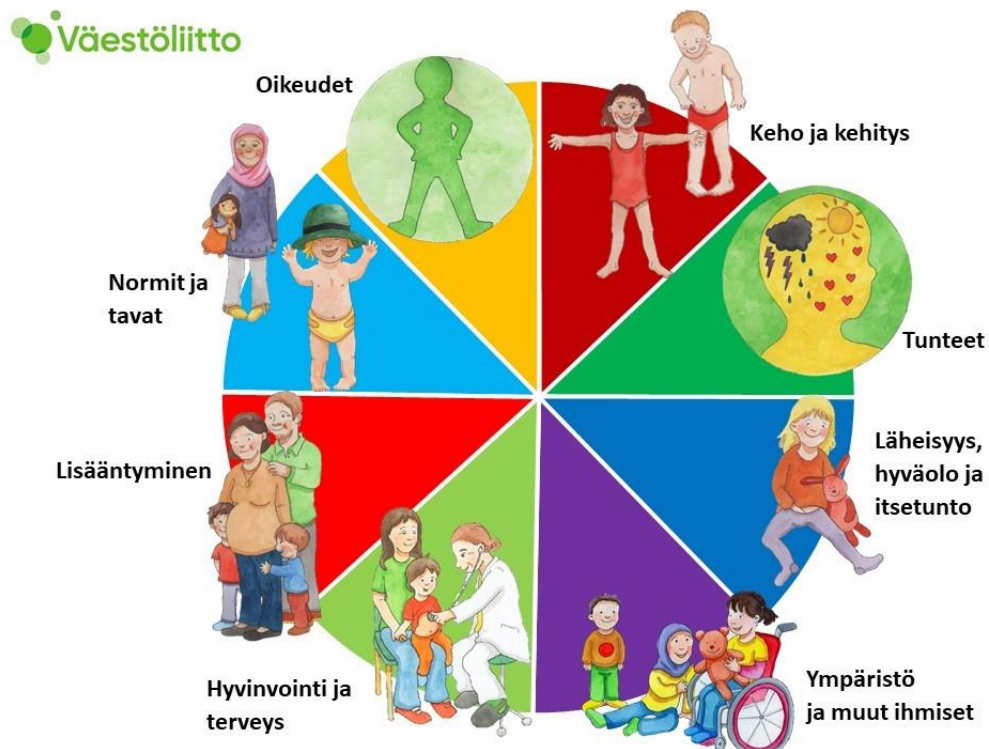
”Mitä on lapsen seksuaalisuus?”

- Lapsi on seksuaalinen ikätasoisella tavalla jo heti syntyessään.
- Lapsi on kyllä seksuaalinen pienestä pitäen, mutta hän ei ajattele kuin aikuinen. Hän ei esimerkiksi välttämättä tunne häpeää, koska hänellä ei ole ollut aikuisen ajatuksia tai kokemuksia. Esimerkiksi lapsen itsetyydytyksellä (jota sanotaan unnutukseksi) ei ole mitään "kohdetta" tai mielikuvaa, vaan lapsi unnuttaa saadakseen hyvää oloa, rauhoittumista tai hän tekee sitä esimerkiksi pitkästyessään.
- Lapsen seksuaalisuus on uteliaisuutta, iloa kehosta, tutkimisesta, kehon toiminnoista ja eritteistä, ihastumisista, hyvää oloa, nauttimista, nauramista, avoimuutta, toisten kehojen

havainnointia, kysymyksiä, yhdessä oloa, kosketuksia, hellyyttä, hassuttelua, matkimista ja ihmettelyä. Ihanan avointa, myönteistä ja luonnollista.

”Mitä on ikätasoinen ja laadukas seksuaalikasvatus?”

- Kehotunnekasvatus on pienten 0–9-vuotiaiden lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta.
- Kehotunnekasvatus-sana kuvaa paremmin pienten lasten kehitystä ja tarpeita. Keho ja tunteet ovat lapsen seksuaalisen kehityksen keskiössä. Lasten seksuaalisuus on erilaista kuin nuoren tai aikuisen.
- WHO:n Seksuaalikasvatuksen Standardit Euroopassa (2010) määrittävät laadukkaalle ja kokonaisvaltaiselle seksuaalikasvatukselle ikävuosittain kahdeksan aihetta, ja jokaisesta aiheesta tulee lapsille opettaa kolme asiaa: tieto, taito sekä myönteinen asenne. Aiheet ovat:
 - 1) Keho ja kehitys
 - 2) Tunteet
 - 3) Läheisyys, hyväolo ja itsetunto
 - 4) Ympäristö ja muut ihmiset
 - 5) Hyvinvointi ja terveys
 - 6) Lisääntyminen
 - 7) Normit ja tavat
 - 8) Oikeudet

Miten voisi vastata, jos törmää myytteihin/uskomuksiin/virhetietoon/huoliin?

- Voisi sanoa: ”Tämä on asia, josta voimme ottaa yhdessä selvää.” Ei siis syyttelyä ja riitelyä, vaan ratkaisukeskeisyyttä ja dialogia.
- Keskustelu ja tiedon jakaminen, niin ettei kenellekään tuoteta häpeää epätietoisuudesta tai tilanteesta, vaan annetaan lisää tietoa, jonka kautta jokainen voi rauhassa itse tutustua aiheeseen ja muodostaa mielipidettä. Annetaan myös aikaa sulatella uutta tietoa pienissä paloissa. Esimerkiksi luettavaksi voi antaa linkin Väestöliiton opasvihkoihin ja materiaaleihin. Näin voi myös tuoda esille, että käsitykset ovat muuttuneet ajan saatossa ja tässä on uusinta tutkittua tietoa.
- Varhaiskasvatuksen tulee perustua tutkittuun tietoon, ei uskomuksiin. On paljon ohjaavia ja jopa sitovia asiakirjoja, jotka tukevat kehotunnekasvatuksen aiheiden esille nostamista varhaiskasvatuksessa. Näitä ovat mm. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma 2022, Lasten oikeuksien sopimus, Lanzaroten sopimus, WHO:n Seksuaalikasvatuksen Standardit Euroopassa, THL Väkivallaton lapsuus toimenpideohjelma 2020–2025 ja Suomen lapsistrategia.
- Kirjallisuutta on paljon, johon voi ja kannattaa perehtyä. Lapsille on myös paljon kuvakirjoja, joiden kautta kehotunnekasvatuksen aiheet tulevat luonnollisesti puheeksi.
- Oma asiantuntemus ja varmuus auttavat kohtaamaan tällaisen tilanteen ja antaa myös epäroijalle tunteen, että kertoja tietää mistä puhuu. Toinenkin tulee ehkä tietoiseksi, miten tärkeä tämä asia on lapsen kehityksen ja toisaalta haavoittuvuuden vuoksi. Avoin puhe luo avoimuutta.
- Kerro mitä kaikkea lapsen seksuaalisuus ja seksuaalikasvatus sisältävät ja että se on erilaista kuin aikuisten seksuaalisuus. Jaa hyvää materiaalia ja aloita aiheista, joista olette samaa mieltä keskustelukumppanin kanssa. Aina kaikki myönteisen kautta. Yhdessä lasten turvallisen kehityksen parhaaksi.

